

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ	
Έσωτερικού	
ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΑΧ. 225	
ΕΞΑΜΗΝΟΣ » 125	
Έξωτερικού	
ΕΤΗΣΙΑ £ 1	
ΕΞΑΜΗΝΟΣ Σελ. 10	
ΓΡΑΦΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ: Σταδίου 23	
ΠΕΙΡΑΙΩΣ: Γούναρη 48	
Τηλέφωνον: 31-909	

Περιεχόμενα

- Είς τὸ τεύχος τοῦτο γράφουν οἱ κ.κ.
- Σ. ΔΟΝΤΑΣ, Ἀκαδημαϊκός, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου: Ὁ μηχανισμός τῆς διαρρυθμίσεως τῆς θερμότητος (σελ. 161).
- Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: Ἡ θερετική ἀξία τῶν καρπῶν καὶ τῶν χορταρικών (σελ. 165).
- Ν. ΚΑΛΔΑΣ, ἀντιστράτηγος: Ἡ πολιτική ἐπιστράτησις (σελ. 166).
- Μ. ΜΟΥΣΕΙΑΝΗΣ, ἱατρός, διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ «Υγεία»: Ἡ ὑγιεινὴ τῆς ἐγγάμου γυναικὸς (σελ. 167).
- Γ. Α. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ, διευθυντῆς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Υπουργείου Ἐσωτερικῶν: Οἱ κροκόδειλοι τοῦ Νεῖλου (σελ. 168).
- Κ. ΜΑΡΙΝΗΣ, καθηγητῆς: Τὰ φοροδένεκα (σελ. 176).
- Ν. ΔΙΒΑΔΑΣ, τέως Πανεπιστημιακὸς καθηγητῆς: Γλωσσολογία (σελ. 177).
- Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ, διευθυντῆς τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης: Γεωργία Σάνδη (σελ. 178).
- Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, διδάκτωρ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν: Τὰ διακοσμητικὰ πτηνὰ (σελ. 188).
- Χ. Ν. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ, φυσιοδίφης: Τρίγλη ὁ μυστακίας (σελ. 189).

ΕΙΔΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

- Ἐπίσης εἰς τὸ τεύχος τοῦτο δημοσιεύονται τὰ ἄρθρα:
- Ὁ Σύγχρονος Πόλεμος: Τὸ ἀεροπλάνον κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου (σελ. 163).
- Ἄινο, ἡ λευκὴ φυλὴ τῆς Ἰαπωνίας (σελ. 180).
- Ὁ πόλεμος τοῦ πετρελαίου (σελ. 184).
- Ἡ λύσσα τῆς γαλῆς καὶ τοῦ ιππου (σελ. 191).
- Αἱ πηγαὶ θερμικῆς ἐνεργείας (σελ. 197).
- Εἰς τὰς σελ. 182 καὶ 183 δημοσιεύονται Χάρτης καὶ Γεωγραφία τῶν Ἀντιλλῶν.
- Εἰς τὰς σελ. 192—193 δημοσιεύονται χάρται τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης παραστατικοὶ τῶν ἑδαφικῶν μεταβολῶν ἐπὶ μίαν χιλιετηρίδα.
- Ὡσαύτως δημοσιεύονται εἰς τὸ τεύχος τοῦτο ἄρθρα καὶ μελέται αὐτοτελεῖς ἐπὶ πλείστον θεμάτων. Ἱστορίας, Ἀρχαιολογίας, Μυθολογίας, Φιλοσοφίας, Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης, Βιολογίας, Μικροβιολογίας, Παλαιοντολογίας, Ἀνθρωπολογίας, Χημείας, Φυσικῆς κλπ.

Ο ΗΛΙΟΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Διευθυντής: Ι. Δ. ΠΑΣΣΙΑΣ ■ Διευθ. συντάξεως: ΣΤ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΤΕΝΩΝ

Υπὸ τὸν γενικὸν ὄρον «Στενά» ἀπαντοῦν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἱστορίαν τῶν νεωτέρων χρόνων ὁ Βόσπορος καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ὁμοῦ, δηλαδὴ τὰ δύο σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Εὐρώπη προσεγγίζει τὴν Ἀσίαν, συναπτομένη σχεδὸν πρὸς αὐτήν. Ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου πείθει καὶ τὸν πλέον ἀδαῆ εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα, περὶ τῆς τεραστίας σημασίας τὴν ὁποῖαν ἔχουν αἱ δύο αὗται γεωγραφικαὶ θέσεις.

Εἰδικώτερον τὰ στενά ἔχουν διπλὴν ἀποτολήν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποτελοῦν τὴν γέφυραν ἀπὸ Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν καὶ ἀντιστρόφως ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶνε ἡ μόνη θαλασσία ὁδὸς ἥτις ἀγεῖ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον εἰς τὴν Μεσόγειον παρέχουσα οὕτω διέξοδον πρὸς τὰς ἀνοικτὰς θαλάσσας εἰς τοὺς λαοὺς τοῦ οἰκοῦντος, καὶ περὶ τὸν Εὐξείνιον κόλπον. Εἰς τὴν συγκομιχὴν ἱστορίας ἡ σημασία τῶν στενῶν ὡς γεφύρας προηγουμένως χρονικῶς τῆς σημασίας τῶν ὡς θαλασσίας διεξόδου, τοῦτο δὲ διότι πρὸς τὴν ἀνακατασκευὴν τῆς πυρτίδος καὶ τοῦ πυροβόλου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδισθῇ εἰς ἱσχυρὸς στόλος ἀπὸ τοῦ νὰ διαπλευρῇ τὸν Ἑλλήσποντον ἢ τὸν Βόσπορον. Ἀπὸν παράδειγμα τοῦτου παρέχει ἡ ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, εἰς τὴν ὁποῖαν οὐδεμία περίπτωσις ἀναφέρεται, καθ' ἣν οἱ στόλοι τῶν ἐκαστοτὲ ἐπιδρομῶν (Ἀράβων, Ἀράβων, Λατίνων, Τούρκων κλπ.) νὰ ἡμποδίσθωσαν εἰς τὸν διαπλευρῶν τῶν στενῶν ἀπὸ τοῦς κατέχον-

τας τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἑλλήσποντου καὶ τοῦ Βοσπόρου Βυζαντινοὺς.

Τοῦτο ἄλλως τε συνέβη καὶ κατὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 ὅποτε οἱ Τούρκοι κατέχοντες τὰ Λαρδαρέλλια δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν διάπλευρον τοῦ στόλου τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Λατίνων συμμάχων τῶν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦτο μὲν ἐν χρήσει τὸ πυροβόλον, ἀλλὰ δὲν εἶχεν εἰσέτι καταστή ἀποφασιστικὸν ὄπλον τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου.

Τούναντιον ἡ σημασία τῶν στενῶν ὡς γεφύρας ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀρκεῖ δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ μνημονεῖται τὸ γεγονὸς ὅτι τὸσον ὁ Ἀσιάτης Σέρξης ἐκστρατεύων ἐναντίον τῆς Εὐρώπης (Ἑλλάδος) ὅσον καὶ ὁ Εὐρωπαῖος Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας ἀκολούθων τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν, διὰ τοῦ Ἑλλήσποντου διεπεράωσαν τὸν στρατὸν τῶν ἀπὸ ἡπείρου εἰς ἡπείρον.

Ἡ τεραστία σημασία τῶν στενῶν ὡς γεφύρας καὶ συνδετικοῦ κρίκου μεταξὺ τῶν δύο ἡπείρων μὲ τὸν ἀρχαιότερον πολιτισμὸν, δὲν διέλαθε τὴν προσοχὴν Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὁ ὁποῖος ἀναστῆν τῶν νέαν προτείνουσαν διὰ τὴν χριστιανικὴν πλέον αὐτοκρατορίαν του, ἐξέλεξε διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὴν ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου ἀρχαίαν ἑλληνικὴν πόλιν Βυζάντιον.

Ἡ σημασία τῶν στενῶν ὡς θαλασσίας διεξόδου ἐμφανίζεται κυρίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐντὸς τοῦ Εὐξείνιον Πόντου ἐμφανίζεται πλὴν τῆς Τουρκίας καὶ δευ-

Τὰ προηγούμενα τεύχη μας

Ζητήσατε τὰ προηγούμενα τεύχη τοῦ «ΗΛΙΟΥ» διὰ νὰ συμπληρώσατε τὸν Α' Τόμον, πού συνεπληρώθη μὲ τὸ 13ον τεύχος μας καὶ δέσατε αὐτὰ εἰς τόμον, διότι οἱ τόμοι τοῦ «ΗΛΙΟΥ» ἀποτελοῦν τὴν πλέον συγχρονισμένην, τὴν πλέον ἀντικειμενικὴν καὶ εὐθηνὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν, ἀφοῦ ΜΟΝΟΝ μὲ 65 δραχμ. τὴν τριμηνίαν δύνασθε νὰ ἀποκτήσατε ἕνα τόμον ἐξ 850 σελίδων μὲ 26 λιθογραφικοὺς πίνακας, μὲ 20 περίπου γεωγραφικοὺς χάρτας πολυχρώμους καὶ μὲ ὕλην σχετικὴν μὲ ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσατε εὐθιγότερον καὶ πῶς χρήσιμον θεθλὸν ἀπὸ τοὺς τόμους τοῦ «ΗΛΙΟΥ». Διὰ νὰ μάθετε ὅσα περιέχουν αἱ σελίδες τοῦ «ΗΛΙΟΥ» πρέπει νὰ ἀγοράσατε ἑκατοντάδας θεθλῶν καὶ νὰ ἐξοδεύσατε μίον περὶ οὐσίαν ὀλόκληρον χωρὶς νὰ ὑπο-

λογισθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα εἶνε δυσνόητα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον καὶ συνεπὶς ἀχρηστὰ διὰ τοὺς περισσοτέρους, ἐνῶ εἰς τὸν «ΗΛΙΟΝ» ὅλαι αἱ ἐπιστήμαι καὶ τὰ πολυπλοκώτερα θέματα εἶνε ἐκλαϊκευμένα καὶ εὐκολονόητα δι' ὅλον τὸν κόσμον.

ΤΟ ΔΕΣΙΜΟ ΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

Πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀναγνωστῶν μας ὁ «ΗΛΙΟΣ» ἀναλαμβάνει νὰ δέσῃ τὸν πρῶτον τόμον εἰς ὄσους θὰ μᾶς προσκομίσουν τὰ τεύχη τῶν ἀντὶ 35 δραχμῶν κατὰ τόμον. Μὲ 35 Δραχμάς τὸ δεσμον θὰ εἶνε μὲ πανὶ καὶ χρυσοῦ γράμματα. Ἐάν θέλουν νὰ δέσουν τοὺς τόμους τῶν 35 δέρμα, ἕκαστος τόμος θὰ στοιχίσῃ 65 Δραχμάς.

τέρα μεγάλη δύναμις, ἡ Ρωσσία. Ἡ χώρα αὕτη στερομένη ἐν Εὐρώπῃ διεξόδου πρὸς ἀνοικτὴν θάλασσαν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποθῇ θάλασσις δύναμις ἂν δὲν κατώρθωνε νὰ ἐπενταθῇ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τοιαύτην διεξόδον. Εἰδικότερον ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν καθόδος τῆς Ρωσσίας χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου ὅστις ἐκτείνων τὰ ὅρια τῆς Ρωσσίας μέχρι τῆς Βαλτικῆς, ἐκτίσας τὴν Πετρούπολιν (σημερινὸν Λένινγκραντ) καὶ ἤρχισε ναυπηγῶν ἰσχυρὸν στόλον. Ἀλλ' ἡ Βαλτικὴ δὲν ἔλυε τὸ πρόβλημα τῆς ἐξόδου πρὸς τὴν θάλασσαν καθ' ὃ κατοικουμένη ἀπὸ ἰσχυρὰ ναυτικὰ ἔθνη τὰ ὁποῖα οὐδέποτε θὰ ἤδυνάτο νὰ ὑποτάξῃ ἡ Ρωσσία. Κατόπιν αὐτοῦ ἀνεζητήθη πρὸς νότον ἡ διεξόδος. Τὸ πρόγραμμα τῆς πρὸς νότον ἐπεκτάσεως τῆς Ρωσσίας ἔθεσε κυρίως εἰς ἐφαρμογὴν ἡ Μεγάλη Αἰκατερίνη, ἡ ὁποία προσεταιριθεῖσα τοὺς Ἕλληνας, ἐφιλοδόξησε νὰ ἀνασυστήσῃ τὴν ὁδόδοξον πρὸς τὴν Ρωσσίαν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, παρεσκευάζε δὲ διὰ τὸν θρόνον τοῦ νέου αὐτοῦ κράτους τὸ ὁποῖον συμφώνως πρὸς τὰ σχέδιά της, θὰ ἀπέτελε προέκτασιν τῆς Ρωσσίας, τὸν δευτερότοκον ἐκ τῶν ἐγγόνων της λαβόντα διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα Κωνσταντῖνος. Ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τῆς Αἰκατερίνης ἀπέτελεσεν ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁρλώφ κατανυγμάχους τοῦ Τουρκικοῦ στόλου παρὰ τὸν Τσεσμέν, καθὼς καὶ ἡ δράσις τοῦ περιφημοῦ Ἑλλήνου ναυμάχου Λάμπρου Κατσοῦνη, ἀξιωματικοῦ τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ. Καὶ δὲν κατέστη μὲν δυνατὴ ἡ πραγματοποιήσις τοῦ πόθου τῆς Αἰκατερίνης, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ Ρωσσία κατώρθωσε τότε νὰ γίνῃ κυρία ὁλοκλήρου τῆς βορείου παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Ἐκτοτε τὸ ζήτημα τῶν στενῶν ἀπέτελεσε τὸ κυριώτερον κεφάλαιον τοῦ λεγομένου Ἀνατολικοῦ ζητήματος περὶ τὸ ὁποῖον ἐκινήθη ἡ ἱστορία τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς καθ' ὅλην τὴν μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας περιόδον ἐνὸς καὶ ἡμισέως περίπου αἰῶνος, μέχρι τοῦ 1922. Ὁ περὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν Στενῶν ἀγὼν ἔλαβε κυρίως χαρακτηρισμὸν ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῆς Ρωσσίας ἀφ' ἑνός, ἐπιδιωκουσῆς νὰ δεσπόσῃ αὐτῶν, καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀφ' ἑτέρου, ἐνδιαφερομένης νὰ ἀποκλείσῃ τὴν εἰς τὴν Μεσόγειον καθόδον οὐδαμῶς ἀνταγωνιστοῦ. Διαρκούντων τῶν Ναπολεοντείων πολέμων καὶ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τίλσιτ, καθ' ἣν ἐπετεύχθη συμφωνία μεταξὺ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Ἀλεξάνδρου Α', διεξήχθησαν γαλλορωσικαὶ συνομιλίαι διὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, κατ' αὐτάς δὲ ἡ Γαλλία, ἀφῆκουσα τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Βόσπορον εἰς τὴν Ρωσσίαν, διεξεδίκει δι' ἑαυτήν, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ Δαρδανέλλια, ἡ ἐπιμονὴ δὲ τῶν Ρώσων ὅπως κυριαρχήσουσιν καὶ τῶν δύο Στενῶν ὑπῆρχε μία τῶν ἀφορμῶν τῆς ἀποτυχίας τῶν ἐν λόγω συμφωνιών.

Βραδύτερον ἡ Ἀγγλία, βοηθηθεῖσα ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνομιλιῶν, ἐπέτυχε κατὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν τὸ 1809 ἀγγλοτουρκικὴν συνθήκην εἰρήνης τὴν ἀναλῆψιν τῆς ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ὑποχρέωσης ὅπως ἀπαγορεύῃ τὸν διὰ τῶν

στενῶν διάπλουν παντὸς ξένου πολεμικοῦ σκάφους. Ὁ ἀνταγωνισμὸς συνεχίσθη καὶ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν μὲ νέαν ἐπιτυχίαν τῶν Ρώσων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς τετραμασίσεως τῶν ρωσσοτουρκικῶν πολέμων τοῦ 1829 συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, δι' ἧς ἀναγνωρίζετο καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, ἐπέτυχαν νὰ ἐπιτρέπεται ὁ διὰ τῶν Στενῶν διάπλους τῶν ρωσσοικῶν πολεμικῶν. Μετὰ τετραετίαν διὰ νέας μυστικῆς συμφωνίας ἡ Ρωσσία ἐπετίγγχανεν ὑπόσχεσιν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ὅτι θὰ ἀπηγόρευεν αὐτὴ τὸν διὰ τῶν Στενῶν διάπλουν πολεμικῶν σκαφῶν τρίτων δυνάμεων. Ὁπωσδήποτε ἡ κατάστασις παρέμεινε σχε-

Ο „ΝΕΛΣΩΝ”

Ἡ ναυσρχίς τοῦ Βρεττανικοῦ Μητροπολιτικοῦ στόλου

Τὸ θεωρητὸν «Νέλσων», τοῦ ὁποίου εἰκόνα δίδομεν εἰς τὸ ὁπισθόφυλλον τοῦ παρόντος τεύχους, εἶχε τὸ ἰσχυρότερον τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ πολεμικῶν σκαφῶν τοῦ κόσμου. Κατασκευάσθη τὸ 1925 μαζί μὲ τὸ καθ' ὅλα ὁμοίον τοῦ ἑσπερινοῦ «Ρόντνι» καὶ ἔχει ἐπιτόπια 35.000 τόννων καὶ ταχύτητα 23 κόμβων. Ὁ κύριος ὅπλισμός ἐν ἀποτελεῖται ἐξ ἑνῆς πυροβόλων τῶν 406 χιλιοστών, διατεταγμένων εἰς τρεῖς τριβόλους πύργους, ὁ δὲ δευτερεύων ἐκ 12 πυροβόλων τῶν 152 χιλιοστών, διατεταγμένων ἀνά δύο ἐντὸς πυργίσκων ἐκ 10 ἀντιαεροπορικῶν ταχυβόλων τῶν 102 χιλιοστών καὶ ἀριθμοῦ πολυβόλων καὶ ἄλλων ἀντιαεροπορικῶν ὁπλῶν. Τὸ θεωρητὸν «Νέλσων» περιλαμβάνει πλήρωμα 1.200 ἀνδρῶν περίπου, θὰ κατέχη δὲ τὰ σκήπτρα τῆς κατὰ θάλασσαν ἰσχύος ἕως ὅτου θεθοῦν ἐν ὑπηρεσίᾳ τὰ ναυπηγούμενα ἤδη ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων νέα θεωρητὰ τῶν 35 καὶ 40 χιλιάδων τόννων. Τὸ βρετανικὸν καταδρομικὸν μάχη «Χούντ» εἶχε μεγαλύτερον τοῦ θεωρητοῦ «Νέλσων» ἀφοῦ ἔχη ἐπιτόπια 42.100 τόννων ἀλλ' ὑστερεῖ ἀπὸ ἀπόψεως θωρακίσεως καὶ ὀπλισμοῦ (ἔχει ὀκτώ πυροβόλα τῶν 381 χιλιοστών), ὑπερέχον μόνον ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα (31 μίλια τὴν ὥραν ἔναντι 23 τοῦ «Νέλσωνος»). Τὰ ὑπὸ ναυπήγησιν νέα θεωρητὰ θὰ εἶνε καθ' ἃ προβλέπεται ταχύτερα τοῦ «Νέλσωνος» ἀφοῦ θὰ τρέχουν μὲ 30 περίπου μίλια τὴν ὥραν, θὰ ὑπερέχουν δὲ ἀπὸ ἀπόψεως θωρακίσεως καὶ ὡς πρὸς ὀρισμένας τεχνικὰς τελειοποιήσεις. Ὁ κύριος ὀπλισμὸς τῶν θὰ εἶνε ἐντελῶς ὁμοιος.

δὸν ἀμετάβλητος μέχρι τοῦ 1854 ὁπότε νέα κρίσις ἐσημειώθη εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα μὲ κυρίαν ἀφορμὴν τὸν κίνδυνον καθόδου τῶν Ρώσων μέχρι τῶν Στενῶν καὶ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Ρωσσίας. Ὁ πόλεμος οὗτος γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κριμαϊκός, ἐματαιώσε τότε τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ρωσσοικῶν σχεδίων, δι' ἧς ἐτίθετο τέρμα εἰς αὐτὸν, ἀπηγορεύθη ἡ διὰ τῶν Στενῶν διόδος ρωσσοικῶν πολεμικῶν. Τὸ καθεστὼς τοῦτο ἴσχυσε μέχρι τοῦ 1870 ὁπότε ἡ Ρωσσία ἐπωφεληθεῖσα τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου κατήγγειλε τὴν συνθήκην. Μετὰ πάροδον εἰκοσαετίας περίπου (1877) νέος πόλεμος ἐξεσπασεν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, κατ' αὐτὸν δὲ οἱ Ρώσοι, προελάσαντες μέχρι τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέβαλον εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (1878), δι' ἧς Ἰδρὺντο ἡ μηδέποτε πραγματοποιηθεῖσα, λόγω τῆς ἀντιδράσεως τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων Μεγάλη Βουλγαρία. Τὸ οὗτο Ἰδρὺντο βουλγαρικὸν κράτος ἐξετείνετο ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς Βαλκανικῆς, περιλαμβάνον ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Μακεδονίαν μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμιλίαν, τὴν κυρίως Βουλγαρίαν καὶ τὴν Δοδρουτσάν, θὰ ἀπέτελε δὲ κατ' οὐσίαν ἐπέκτασιν τῆς Ρωσσίας μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ θὰ ἦτο τὸ προτελευταῖον στάδιον διὰ τὴν καθόδον εἰς τὰ Στενά. Τὸ σχέδιον ἐματαιώθη, πρωτοβουλία τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία ἤρχιζε τότε νὰ ἐμφανίζεται μὲ ἀξιώσεις ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιρροῆς της ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, διὰ τῆς συγκλήσεως τοῦ Βερολινεῖου συνεδρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Ἀγγλία κατήγαγε μεγάλην διπλωματικὴν νίκην διὰ τοῦ Δισραεὶ προσαετήσασα συγχρόνως καὶ τὴν Κύπρον, τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία παρεχώρησεν ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τὴν παρασχεθεῖσαν ὑποστήριξιν. Ἐν τῷ μεταξὺ μὲ τὴν αὐξήσιν τῆς γερμανικῆς δυνάμεως τὰ Στενά ἤρχισαν νὰ ἀνασκόπουν τὴν σημασίαν τὸν ὡς γεφύρας διὰ μέσου τῆς ὁποίας οἱ Γερμανοὶ ἐπέδωκαν νὰ κατέλθουν μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἀπέβλεπεν ἡ δημιουργία τοῦ μεγάλου σιδηροδρόμου Κεντρικῆς Εὐρώπης — Κωνσταντινουπόλεως — Βαγδάτης. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς ἤρχισεν ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ἡ γενομένη δὲ κατ' αὐτὸν ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων, ἀπέβλεπεν ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῆς συνεχοῦς χερσαίας ὁδοῦ τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Γερμανοὶ μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν διὰ θαλάσσης ἀνεφοδιασμὸν τῆς Ρωσσίας. Μὲ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, τὴν κατάλυσιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ δημιουργίαν τοῦ νέου ἑθνικοῦ κράτους τῆς Τουρκίας, ἐπαυσε νὰ ὑφίσταται Ἀνατολικὸν ζήτημα, τὰ Στενά ὁμοῦ ἐξακολοθοῦν νὰ ἔχουν τεραστίαν στρατηγικὴν σημασίαν ὡς δεσπόζοντα τοῦ Εὐξείνου καὶ τῶν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας χερσαίων συγκοινωνιών.